

Yfirlit um þingmál og landsmálaviðhorfið í sambandi við þau 1953.

Bjarni Benediktsson – Stjórnsmál – Dómsmála- og Utanríkisráðherra – Þingmál – Alþingi – Landsmálaviðhorf – Fjárlög – Landbúnaður – Byggingamál – Skattamál – Bankamál – Raforka – Jarðhiti – Stjórnarandstaðan – Verkfall - 1953

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Stjórnsmálamaðurinn
Askja 2-11, Örk 6

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Skilv. með álitun af
 því, at sent yfir ítt sem
 frim atvorn annabréf.

YFIRLIT UM ÞINGMÁL

OG

Belta um; ábendingum
 um mál og ómunn
 atviki, sem vantar.

LANDSMÁLAVIÐHORFIÐ Í SAMBANDI VIÐ PAU.

II. Svipur Þingsala.

Áður en vikið er að því að gera grein fyrir,

I. Hvað gerði síðasta Alþingi.

Þegar fyrir liggur að gefa yfirlit um störf
 Alþingi og landsmálaviðhorfið í sambandi við þau,
 er eðlilegt að fyrst sé spurt: Hvað gerði þingið?

Það má gefa nokkra hugmynd um svarið við
 þessari spurningu með því að vitna í þá greinargerð,
 sem forseti Sameinaðs Alþingis gaf við þingslitin.
 Þar segir m.a.:

"Fundir í Neðri deild voru 69, í Efri deild 72
 og í Sameinuðu þingi 41, eða samtals 182 þingfundir.

Lögð voru fyrir þingið 48 stjórnarfrumvörp og
 108 þingmannafrumvörp, þar af afgreidd endanlega 39
 stjórnarfrumvörp og 35 þingmannafrumvörp.

52 þingsályktunartillögur voru bornar fram og
 samþykktar af þeim 23.

Tala mála, sem voru til meðferðar í þinginu
 var 215, og tala prentaðra þingskjala alls 804."

Með þessu er aðeins gefið til kynna, að þingið

hafi haft við mörg mál að fást. Þessu næst er á að líta aðstöðu þingsins til afgreiðslu mála, og mun ég síðan rekja lauslega efni og innihald þeirra, sem e.t.v. má segja, að skipti almennt mestri þýðingu.

II. Svipur þingsins.

Áður en vikið er að því að gera grein fyrir, hversu margþætt eða efnisrík mál þingið hafi afgreitt, er rétt að menn hugleiði, að síðasta þing var hið seinasta á kjörtímabilinu fyrir kosningar.

Aðstaða slíkra þinga hefur löngum mótast af glímuskjálfta vantanlegrar kosningabaráttu, og af þeim sökum hefur það m.a. æ ofan í æ orðið svo í stjórnámálum okkar, að kjörtímabilin hafa verið styttri en 4 ár, eins og almenna reglan í stjórnarskránni gerir ráð fyrir, þ.e. síðasta þing fyrir kosningar hefur verið rofið. Með því er að vísu að vissu leyti varpað af sér ábyrgðinni af þingstörfum, en sú málsmeðferð getur líka byggst á eðlilegum rökum.

Mér þykir rétt að láta þess getið, að þegar síðasta þing kom saman í október s.l., þá áttu sér stað viðræður um það milli stjórnarflokkanna, að þeir hefðu að verulegu leyti hemil á sínum

þingmönnum um málefnaflutning, til þess með þeim hætti að tryggja betur starfsfrið um þau mál, sem ríkisstjórnin hafði undirbúið fyrir þingið og ný mál, sem samkomulag væri um milli flokkanna. Úr slíku samkomulagi varð nú ekki, en menn óttuðust fullkomlega, að kosningarnar í vor mundu um of setja svip sinn á þingstörfin.

Nú, að þingi loknu, er hinsvegar hægt að slá því föstu, að síðasta þing hafi bæði verið eftir atvikum friðsamt þing og með stytztu þingum, sem haldin hafa verið seinni árin.

Á þetta tvennt minni ég, vegna þess að það verður ótvítætt að teljast til lofs stjórnarflokkunum, sem að sjálfsögðu hlutu að bera ábyrgðina á þinghaldinu.

III. Afgreiðsla fjárlaga.

Sjálfstæðismenn hafa alltaf bent á, að til þess að tryggja ábyrga afgreiðslu fjárlaga í stjórnarsamstarfi yrðu báðir stjórnarflokkarnir að sýna jafnan áhuga og jafna fórnfýsi í sambandi við afgreiðslu þeirra, án tillits til þess úr hvorum flokki fjármálaráðherrann sjálfur er.

Í tíð núverandi stjórnarsamstarfs, þegar fjármálaráðherrann er úr flokki Framsóknarflokksins, hafa Sjálfstæðismenn sannað með afstöðu sinni við afgreiðslu fjárlaganna, að þeir eru reiðubúnir til

þess að uppfylla þessa kröfu. Gísli Jónsson, þingm. Bærðstrendinga, var á síðasta þingi, eins og á undanförunum þingum, formaður fjárveitinga-nefndar, og hefur áunnið sér bæði traust og viðurkenningu fyrir röggsama stjórn þeirra mála í meðferð þingsins og mikinn áhuga og dugnað við afgreiðslu þeirra. Er það ekki sízt hans verk, að mjög heilsteypt samstarf hélst á þinginu milli stjórnarflokkanna um afgreiðslu fjárlaganna.

Hér vinnst ekki tími til þess að gera grein fyrir afgreiðslu fjárlaganna, og er það eitt ærið fundarefni út af fyrir sig.

En ég nefni hér aðeins niðurstöður:

Tekjur eru áætlaðar 423,6 millj. kr.

Gjöld eru áætluð 422 millj. kr.

Er þannig gert ráð fyrir 1 1/2 millj. kr. greiðsluafgangi á fjárlögunum.

Á fjárlögum ársins 1952 voru tekjur áætlaðar 382 millj. kr. og gjöld 379 millj. kr., eða 3 millj. kr. greiðsluafgangur.

Við þessar niðurstöður vil ég aðeins bæta þeirri athugasemd, sem menn verða að hafa í huga, að lausn verkfallsins, sem stóð í desembermánuði, hafði veruleg áhrif á afgreiðslu fjárlaga og hækkaði ríkisútgjöldin um nálega 20 millj. kr. Mun ég nánar víkja að því atriði síðar í ræðu minni.

IV. Landbúnaðarmál.

Ef vikið er að afgreiðslu landbúnaðarmála á síðasta þingi, eru tveir málaflokkar, sem mestu máli skipta, og skal ég víkja nokkru nánar að þeim, en leiði hinsvegar hjá mér fjölmörg einstök löggjafarákvæði, sem þingið samþykkti í sambandi við landbúnaðarmál, en segja má að hafi ýmist litla eða enga pólitíska þýðingu.

1) Í byrjun þingsins lagði ríkisstjórnin fram frumvarp til laga um heimild fyrir ríkisstjórnina til lántöku handa stofnlánadeildum Búnaðarbanka Íslands, byggingarsjóði og ræktunarsjóði, Var þetta frv. samþykkt, og ríkisstjórninni heimilað að taka 22 millj. kr. lán hérlendis eða erlendis, sem þessum tveim sjóðum, byggingarsjóði og ræktunarsjóði, yrði lánað.

Ég vil vekja athygli á, að þetta er framhald af fyrri forgöngu ríkisstjórnarinnar til þess að afla þessum sjóðum landbúnaðarins fjár til útlána handa bændum. Þannig voru Búnaðarbankanum lánaðar af gengishagnaði bankanna árið 1950 13 millj. og 750 þús. kr., og árið 1951 af greiðsluafgangi ríkissjóðs 15 millj. kr. Á árinu 1952 var tekið lán í Alþjóðabankanum, sem gengur til þessara deilda Búnaðarbankans, og nemur það lán um 16 millj.

Sumir sjá ofsjónum yfir þessum fjárveitingum til landbúnaðarins, en það er mikill misskilningur, þar sem hér er um að ræða undirstöðu eins.

aðalatvinnuvegar þjóðarinnar, að efla ræktun landsins og gera bændum kleift að byggja upp býli sín.

Í greinargerð frv. ríkisstjórnarinnar stendur m.a.:

"Með þessari lánsfjáröflun, til viðbótar því fjármagni, sem sjóðirnir hafa annarsstaðar frá, hefur verið unt að lána út á byggingar og ræktun í sveitum eftir þeim reglum, sem settar eru í lögum og reglugerðum um þær lánveitingar."

Nú bið ég menn að taka eftir þessu, vegna þess að Framsóknarmenn hafa talið, að Sjálfstæðismenn hafi ekki sýnt nógu mikinn áhuga á þróun landbúnaðarins, og m.a. var komist svo að orði í flokksbréfi Framsóknarflokksins, sem sent var til trúnaðarmanna 15. jan. 1948: "Bændastéttin var ofsótt af fyrrverandi ríkisstjórn." Þessi fyrrverandi ríkisstjórn var nýsköpunarstjórnin, sem Ólafur Thors, form. Sjálfstæðisflokksins, veitti forstöðu. En það er einmitt í tíð þeirrar stjórnar, sem sett eru þau lög og reglugerðir, sem nú þarf að afla lánsfjár handa landbúnaðinum til að fullnægja. Það var á þessum árum, í tíð nýsköpunarstjórnarinnar 1946, sem sett voru lög in um lánðnám, nýbyggðir og endurbyggingar í sveitum. Framsóknarmenn segja nú, að það þurfi meira fé handa landbúnaðinum. En vegna hvers? Vegna þess að lög in frá tíð nýsköpunarstjórnarinnar gefa

bændum rétt til þess að krefjast þessa fjármagns til uppbyggingar í sveitunum. Þetta atriði eiga Sjálfstæðismenn að festa sér vel í minni.

2) Ég vil þá minna á aðra löggjöf síðasta þings, sem verulegu máli skiptir fyrir landbúnaðinn, en það eru löggin um það að breyta vissum ríkislánum til landbúnaðarins eða deilda Búnaðarbankans í óafturkræf framlög.

Vitna í þingskjal.

V. Byggingarmálin.

1) Ríkisstjórnin lagði í öndverðu þingi fram frv. til l. handa ríkisstjórninni til öflunar lánsfjár til smáibúðabygginga. Var það samþykkt, og gera löggin ráð fyrir, að stjórninni sé heimilt að taka allt að 16 millj. kr. lán eða jafnvirði þeirrar fjárhæðar í erlendri mynt og skal endurlána þetta fé lánadeild smáibúðahúsa með sömu kjörum og það er tekið.

a. Löggin eru framhald af ákvörðunum síðasta þings, að stofna sérstaka lánadeild smáibúða og verja á því þingi til hennar 4 millj. kr. af tekjuafgangi ríkissjóðs árið 1951.

b. Frumkvæði Sjálfstæðismanna.

c. Leggja ber áherzlu á hraða framkvæmd.

2) Lög um að breyta ríkislánum til íbúða-
bygginga í óafturkræf framlög.

Um leið og samþykkt voru lög in um að breyta
lánum til byggingarsjóðs og rektunarsjóðs í Búnaðar-
bankanum í óafturkræf framlög, voru einnig sam-
þykkt í sömu lögum ákvæði um að breyta í óaftur-
kræf framlög lánum, sem ríkissjóður hafði áður
veitt til byggingarsjóðs verkamanna, til lána-
deildar smáíbúða, og til bæjarfélaga til út-
rýmingar heilsuspillandi íbúðum.

Nánari greinargerð, - sbr. þingskjal.

3) Frv. til 1. um öflun lánsfjár til íbúða-
bygginga og eflingar veðdeildar Landsbankans.

- a) Gera grein fyrir efni málsins, sbr. þingskja
- b) Málinu vísað til ríkisstjórnarinnar.

VI. Skattamálin.

Í þessu sambandi er rétt að minna á, að á
næst síðasta Alþingi var samþ. þingsályktunartill.
Sjálfstæðismanna, flm. Jóhann Hafstein og Jónas
Rafnar, um heildarendurskoðun skattalöggjafarinnar.
Að loknu þingi þá skipaði ríkisstjórnin milli-
þinganefnd, til þess að vinna að þessari endur-
skoðun. Þingsályktunartill. gerði ráð fyrir, að
stjórnin leggði tillögur fyrir næsta þing, en
nefndin var ekki komin það langt í störfum sínum,

að heildartillögur yrðu fluttar af hálfu ríkisstjórnarinnar.

Hinsvegar voru flutt ýmis mál varðandi skattamálin á þinginu og skal ég aðeins víkja að þeim, sem við Sjálfstæðismenn vorum sérstaklega við riðnir.

1. Frv. til 1. um lækun skatta á fjölskyldufólki, skattfrelsi á lágtekjum, skattfríðindi o.fl.

Greinargerð, sbr. frv.

2. Frv. til 1. um skattfrelsi sparifjár.

Greinargerð, sbr. frv.

3. Skattfrelsi Eimskipafélagsins.

Greinargerð, sbr. frv.

VII. Bankamál.

1. Lög um Frankvæðingabanka Íslands.

(Ath. Atvinnubótasjóð).

2. Lög um heimild til 15 millj. kr. lántöku handa Iðnaðarbanka Íslands h.f.

(Sjá þingskjal).

VIII. Raforka og jarðhiti.

1. Minna á Sogið og Laxá.

Ath. kostnað og afköst.

2. Frv. um raforkulánadeild Búnaðarbankans,
flutt af Sjálfstæðismönnum, ath. frv. E. afgr.

3. Frv. um heimild fyrir ríkisstjórnina
til lántöku vegna nýrra raforkuframkvæmda,
flutt af Sjálfstæðismönnum, - ath. frv. E. afgr.

4. Frv. Framsóknarmanna um breytingar
á raforkulögunum, - sbr. frumvarpið. E. afgr.

5. Þingsályktunartillaga um undirbúning
löggjafar um eftirlit með jarðborunum, - fl. af Sj.
Sp.

6. Þingsál.till. um rannsókn á jarðhita
og undirbúning almennrar löggjafar um hagnýtingu
hans, - fl. af Sjálfstæðismönnum. Sp.

7. Þingsályktunartill. um rannsókn á
hveragufu og hveravatni til lækninga, fl. af
þingmönnum Árnesinga. E. afgr.

IX. Önnur einstök mál.

1. Hafrannsóknarskip og fiskileit og fiski-
veiðar á fjarlægum miðum.

2. Norðurlandaráð.
3. Ný áfengislöggjöf.
4. Verðjöfnun á olíu og benzíni
(verðjöfnun á raforku).
5. Frv. til l. um húsaleigu.
6. Leigubifreiðar í kaupstöðum.
7. Greiðslugeta atvinnuveganna. Sp.
8. Eftirlit með rekstri ríkisins og
ríkisstofnana. E.a.
9. Jafnvægi í byggð landsins. Sp.
10. Grænland.

X. Stjórnarandstaðan.

Ég þarf aðeins að hafa fá orð um stjórnarand-
stöðuna á síðasta þingi.

Afstaða kommúnista og Alþýðufll.anna mót-
aðist að verulegu leyti af kapphlaupi milli
þessara tveggja flokka, og sýndartillögum, sem
þeim var ljóst, að engan veginn myndu ná fram
að ganga.

Ekkert af samþykktum þingsins, sem verulegu
máli skiptir, er hægt að rekja til stjórnar-

andstöðunnar, og í sambandi við afgreiðslu fjárlaganna sýndu þessir flokkar, eins og áður, fullkomið ábyrgðarleysi.

Kommúnistar fluttu eins og fyrri daginn ýmsar tillögur í sambandi við utanríkismálin og varnir landsins, sem engir sannir Íslendingar taka nokkurt mark á.

Alþýðufl.menn fluttu hin og þessi frumvörp um þjóðnýtingu og ríkisafskipti, eins og t.d. frv. um það að taka að nýju upp verðlagseftirlit í landinu og hámarksálagningu í verzluninni, þingsályktunartillögu um atvinnuleysistryggingar, frv. til l. um atvinnustofnun ríkisins og frv. til laga um stofnun togaraútgerðar ríkisins o.s.frv.

Öll málefnaafstaða þessara flokka er í andstöðu við stjórnarstefnu núverandi stjórnarflokka, og þarf ekki fleirum orðum að því eyða.

XI. Verkfallið og áhrif þess.

Það er ekki hægt að komast hjá því hér, að minna á hið svokallaða allsherjarverkfall, sem stofnað var til af Alþýðufl.mönnum og kommúnistum í byrjun desembermánaðar, og stóð fram til 19. des.

Að sjálfsögðu hafði þetta verkfall víðtæk áhrif á atvinnu og efnahagslíf landsmanna, og skal ég ekki á þessum vettvangi ræða þá hlið málsins.

Hinsvegjar hafði ríkisstjórnin forgöngu um það, að settir tókust í þessari miklu vinnudeilu, og kom þar af leiðandi til kasta Alþingis að samþykkja mál, sem snerti þann samkomulagsgrundvöll, sem sätzt var á milli atvinnurekenda og verkamanna fyrir tilstuðlan ríkisstjórnarinnar.

Vegna þess að ófyrirsjáanlegt var, hvaða áhrif verkfallið kynni að hafa á efnahagsafkomu ríkissjóðs, var afgreiðslu fjárlaga frestað fyrir jólin, en hafði áður verið búist við því, að henni yrði lokið fyrir áramót, eins og árið 1951. Með hliðsjón af lausn vinnudeilunnar þurfti svo að endurskoða ýmsa útgjaldaliði fjárlaganna, eins og ég vék að í upphafi máls míns.

Útgjaldaaukningin alls á fjárlögum er talin nærri 20 millj. kr. Ríkisstjórnin hafði tekið að sér að sjá um niðurgreiðslu á verði á nokkrum tegundum nauðsynjavara, þannig að vísitalan lækkaði um 5 stig. Lækkun, svo að verðlagið færði vísitöluna niður, kostar ríkissjóð 12-13 millj. kr. á ári. Jafnframt voru gefin fyrirheit um auknar fjölskyldubætur frá Almannaþryggingunum, og er ráðgert, að þær kosti ríkissjóðinn um 5 millj. kr. Alþingi afgreiddi lög, sem staðfesti fyrirheit ríkisstjórnarinnar um lækkun vísitölu og fjölskyldubætur, og enn fremur önnur lög, sem leiddu af samkomulaginu í vinnudeilunni, um lækkun tolla á nokkrum nauðsynjavörum.

og breytingar á lögum um verðlagsuppbætur á kaup opinberra starfsmanna, í samræmi við þær breytingar, sem samið var um, á greiðslu verðlagsuppbóta á kaup verkamanna.

Verkfallið í desembermánuði s.l. var að því leyti sérstætt, að því var fyrst og fremst beint gegn ríkisvaldinu. Var þar farið inn á nýjar leiðir og skapað hættulegt fordæmi fyrir framtíðina. Umboðsmenn launþega viðurkenndu, að atvinnurekendurnir gátu ekki bætt á sig þyngri byrðum, og var þá spjótum stefnt gegn ríkisstjórn og Alþingi. Formaður fjárveitinga- nefndar, Gísli Jónsson, gerði rækilega grein fyrir þessari hlið málsins við 3. umr. fjárlaga á Alþingi, og gefst mér ekki tími til að víkja frekar að því að þessu sinni.

Ég vænti þess, að menn sjái, hversu örloga- ríkt og hættulegt það getur verið vinnufriði Alþingis, þegar átök stéttanna í þjóðfélaginu beinast að lagasetningunni sjálfri.

XII. Stjórnarskrármálið.

XIII. Landhelgisnálið.